

із важливих завдань економічної теорії та практики, вирішення якого дозволить ефективно здійснювати сформувані виробничі потужності на рівні окремих підприємств, регіонів чи всього народного господарства в цілому. Можна з впевненістю сказати, що покращення використання виробничих потужностей підприємств реального сектору нашої економіки є одним із найважливіших інструментів виводу її з кризи, зміцнення та розвитку.

Література

1. Геєць І.О. Теоретичні аспекти формування державного авіабудівного концерну в Україні Текст / І.О. Геєць // Науково-практичний журнал: Інвестиції: практика і досвід. Зб. наук. праць. – К.: «ДСК Центр», 2007. – Вип. 20. – С. 34–36.
2. Геєць І.О. Модель оптимального управління виробничою потужністю авіабудівного підприємства Текст / І.О. Геєць // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць. – К.: НАУ. – 2011. – №2. – С. 21–27.

3. Геєць І.О. Дослідження проблеми використання виробничої потужності авіабудівними підприємствами України [Електронний ресурс] / І.О. Геєць // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2011. – Режим доступу: URL <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/texts.html>.

4. Герасимчук Н. А. Эффективность использования основных фондов пищевой промышленности / Н.А. Герасимчук. – К.: Урожай, 1989. – 208 с.

5. Ложачевська О.М., Геєць І.О. Сучасний вектор розвитку авіабудівних підприємств України в світовому співтоваристві // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» [Харків, 16–17 жовтня 2009 р.]. – Харків: ФОП Павлов М.Ю., 2009. – С. 13–15.

6. Петрович Й.М. Методи вибору варіантів планування завантаження виробничих потужностей підприємств [Текст] / Й.М. Петрович // Вісник Технологічного університету Поділля: Зб. наук. праць. – Хмельницький: Економічні науки, 2002. – Вип. 1. – С. 123–127.

О.Д. БОРЗЕНКОВА,
в.о. декана обліково-економічного факультету, Одеський інститут фінансів ДУФМТ

Проблематика прибуткового оподаткування юридичних осіб у фінансовій теорії

У статті аналізується еволюція наукових поглядів на проблему оподаткування прибутку підприємств. Наводяться різні варіанти обґрунтування необхідності використання податку на прибуток, переваги і недоліки, підходи до конструювання конкретних механізмів.

Ключові слова: прибуток підприємств, податок на прибуток, юридичні особи.

В статье анализируется эволюция научных взглядов на проблему налогообложения прибыли предприятий. Описываются различные варианты обоснования необходимости использования налога на прибыль, преимущества и недостатки, подходы к конструированию конкретных механизмов.

Ключевые слова: прибыль предприятий, налог на прибыль, юридические лица.

The evolution of scientific views on the problem of taxation of profits of enterprises are analyzed in the article. Various options of justifying necessity of the use of income tax, advantages and disadvantages, approaches to the design of specific mechanisms.

Постановка проблеми. Прибуткове оподаткування в цілому протягом двох останніх століть є темою особливо активного дискусювання науковців. Питання побудови шкали

податку, визначення та обліку об'єкта оподаткування, доцільності запровадження пільг та їх конструкції – ось той неповний перелік проблем, яким присвячувалися праці вчених та практичні розробки фахівців.

Особливе місце при цьому належить проблематиці прибуткового оподаткування юридичних осіб. Податок на прибуток підприємств є тим важелем фіскальної політики держави, який відзначається потужним мультиплікуючим ефектом стосовно обсягів та ефективності господарської діяльності. Даний факт і спричинив переведення наукових суперечок у русло розгляду питання про співвідношення між бюджетотворюючим та регулюючим напрямками розвитку цього податку. Враховуючи ж реалії новітнього часу, коли в умовах фінансової кризи одночасно загострилися проблеми акумуляції доходів бюджету та стимулювання економічної активності господарюючих суб'єктів, означене питання набуває нового ступеня актуальності. Для розробки варіантів його вирішення важливо враховувати попередні наукові висновки, що приводить до необхідності узагальнення теоретичних підходів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням оподаткування прибутку приділяли увагу у своїх працях такі відомі вітчизняні вчені-економісти, як В.М. Федосов, А.М. Соловська, В.М. Мельник, Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий та ін. Однак, на нашу думку, для ґрунтовної розробки напрям-

мів удосконалення податку на прибуток у новітніх умовах необхідною є систематизація наукових поглядів на проблеми його становлення.

Мета статті. Наявність множини підходів до висвітлення та аналізу відповідної проблематики зумовлює необхідність систематизованого викладення точок зору представників фінансової науки, запропонованих у різні часи. Останнє і є метою даної публікації.

Виклад основного матеріалу. Підвищена увага науковців до проблеми оподаткування залежно від обсягів доходів чи прибутків датується середньовічними часами. Спочатку вона пов'язувалася із обґрунтуванням варіантів забезпечення принципів справедливості при справлянні коштів на користь держави. Зокрема, наприкінці XVII століття Адам Сміт, пропонуючи свої знамениті закони оподаткування, зазначив, що обов'язок громадянина стосовно участі у покритті державних видатків має залежати від його доходів: «Підданці держави повинні за можливість, відповідно власній спроможності і силі, брати участь в утриманні уряду, тобто відповідно доходу, яким вони користуються під покровительством і захистом держави» [10, с. 761]. У працях тих часів (зокрема, і авторства А. Сміта) не міститься практично орієнтованих пропозицій щодо створення конкретних механізмів прибуткового оподаткування. Загальні рекомендації мали дещо філософський характер і спрямовувалися на захист інтересів платників. З цього приводу відомий наш сучасник В.Л. Андрущенко написав: «А. Сміт склав чотиричленну формулу оподаткування... роблячи акцент радше на індивідуальні, персоналізовані, аніж солідарні, національні фінансові інтереси, сприймаючи державний інтерес через суму індивідуальних вигід суспільства платників податків» [1, с. 153]. Беззаперечним можна вважати лише той факт, що сама ідея прибуткового оподаткування, незалежно від її спрямованості на інтереси певних учасників відповідних відносин, насправді відповідала загальносуспільній потребі впровадження основ справедливості у перерозподільні процеси.

Тим не менш, звертаючись до оподаткування прибутку, або доходу, що приносить капітал, А. Сміт стверджував, що не весь цей об'єкт має підлягати перерозподілу через податки. Він розглядав дві його частини: перша покриває процент і надходить власнику капіталу, друга – перевищення того, що необхідно для сплати процентів. На переконання класика, остання з названих частин не повинна оподатковуватися безпосередньо (тобто прямим податком на прибуток): «Вона складає винагороду, і у більшості випадків тільки дуже помірну, за ризик і зусилля при застосуванні капіталу. Підприємець повинен отримувати цю винагороду, інакше він не може відповідно до своїх інтересів продовжувати власну справу. Тому за безпосереднього оподаткування усього прибутку в цілому він був би змушений або підвищити норму свого прибутку, або перекласти податок на грошовий процент, тобто сплачувати менший процент» [10, с. 781–782].

На відміну від зазначеного процент сприймався як повністю придатний об'єкт для оподаткування. А. Сміт порівнював його у цьому аспекті з поземельною рентою, справляння податку з якої в ті часи вважалося не лише доцільним, а й беззаперечно необхідним. Він вбачав у них такі спільні риси: і процент, і рента «є чистим продуктом, який залишається після повної винагороди за ризик і зусилля при застосуванні капіталу»; податок і на ренту, і на процент не може спричинити їх підвищення, оскільки «чистий продукт, що залишився після відшкодування капіталу фермера разом зі справедливим прибутком, не може бути після оподаткування більшим, ніж до нього, і внаслідок тієї ж причини податок на грошовий процент не може підвищити норму процента, адже кількість капіталу або грошей в країні не зміниться після введення податку, як і до нього» [10, с. 782–783]. Але поряд із цим відмічалися обставини утруднення справляння податку на прибуток від процентів, а саме: постійна змінюваність обсягів грошового капіталу у кожного конкретного власника та неможливість його точного обліку; мобільність як власників, так і самого капіталу, що може вивозитися за межі країни, у тому числі під впливом обтяжливого оподаткування. У зв'язку з цим, А. Сміт робить неспівмірний висновок про можливість «вкрай помірною оподаткування, внаслідок якого платник вбачає себе оподаткованим настільки нижче свого дійсного доходу, що його мало хвилює, якщо його сусід оподаткований ще менше» [10, с. 784].

Така концепція стриманого оподаткування прибутку була спричинена, на нашу думку, умовами первинного накопичення капіталу та становлення капіталізму, за яких економістами пропагувалося якомога менше втручання держави у процес господарювання. Другою причиною слід вважати нерозвиненість сфери державного управління, особливо в частині податкового адміністрування. Варто лише нагадати, що декларування статків і прибутків у середньовічній Європі сприймалося як надзвичайна акція, що може здійснюватися у виняткових випадках. Та й навіть такі декларації фіскальні органи не могли достеменно перевірити через відсутність спеціальних методик, недостатність та невідповідність апарату, отже покладалися лише на вірність платника даній ним присязі.

У більш пізні часи, коли капіталізм стає панівним ладом, викривають себе аспекти несправедливості охарактеризованого вище підходу в організації перерозподільних відносин. Вони у сукупності з іншими обставинами тодішнього суспільного життя стають своєрідними каталізаторами робітничих рухів. Не останньою чергою під тиском політичних обставин змінюється відношення держави і вчених-економістів до питання оподаткування прибутку.

Цікаво, що у XIX столітті Дж. С. Міль зазначає: «Подібно тому, як заробітна плата робітника є винагородою за працю, прибуток капіталіста також є, власне кажучи, винагородою за утримання. Прибуток є тим, що вигадує капіталіст, утримуючись від витрачання наявного у нього капіталу на власні

потреби і дозволяючи безпосереднім виробникам вживати цей капітал для задоволення їхніх потреб» [6, с. 462]. Отже, розгляд прибутку капіталіста поряд із трудовими доходами у якості виду винагороди створює підґрунтя для аргументації необхідності і механізмів його оподаткування. Як наслідок, у Дж. С. Міля вже знаходимо твердження про те, що всі прибутки підлягають оподаткуванню в однаковому ступені. У такому випадку, по-перше, неможливі ухилення від сплати шляхом зміни виду діяльності, по-друге, не справляється негативний вплив на рівень цін (адже у разі оподаткування окремих видів діяльності податок призводив би до збільшення витрат виробництва та, відповідно, цін виробів) [6, с. 841]. Однак Дж. С. Міль застерігає, що такий податок має обов'язково хоча б на початковому етапі виплачуватися безпосередньо з прибутку (без перекидання) та стосуватися напряму платника. Тоді він може стимулювати останнього до вдосконалення виробництва з метою покриття витрат на сплату. В іншому ж випадку податок, на думку згаданого автора, може представляти загрози збереженню раніше накопиченого капіталу.

На початку ХХ століття Дж. М. Кейнс уже розглядає низку податків (серед яких і податок на прибуток) з точки зору впливу на заощадження, накопичення та споживання. «Прибутковий податок, особливо у тих випадках, коли існують різкі відмінності у ставках оподаткування «зароблених» та «незароблених» доходів, податок на прибуток від капіталу, податок зі спадщини та інші податки відіграють не менш важливу роль, ніж норма процента. Якщо податкова політика навмисно використовується в якості інструмента, за допомогою якого можна було б досягти більш справедливого розподілу доходів, вона буде, звичайно, справляти ще більш сильний вплив на збільшення схильності до споживання» [2, с. 116]. Таким чином, питання про доцільність оподаткування прибутку вже не стоїть – відповідний податок розглядається як повноцінна складова податкової системи, існування якої не піддається сумніву. Розглядаються лише напрями її функціонування, які держава могла б задавати або, принаймні, використовувати з метою досягнення суспільно необхідних ефектів. При цьому важливо підкреслити, що попередники Дж. М. Кейнса переважно вбачали у податку на прибуток засіб наповнення бюджету, у зв'язку з чим робили висновки про побічний вплив на економічну активність. Судячи з наведеного вище, акумуляція доходів держави розглядалася як невідворотна необхідність, здійснення якої мало небагато позитивних наслідків для розвитку ринку. Кейнс бачить у податках (і, зокрема, в аналізованому) інструмент цілеспрямованого державного впливу на соціально-економічні процеси. Він стверджує, що, оподатковуючи у тому числі прибутки підприємств, можна створювати стимули для розгортання сил ринку (через державний вплив на споживання, заощадження і накопичення).

Неокласики в особі Дж. Міда, Р. Слоу, М. Фрідмена, Г. Хезліта та ін., не погоджуючись із Кейнсом і його послідовника-

ми (У. Геллером, Е. Дамаром, К. Кларком, Ф. Ноймаком, Р. Харродом, Г. Хеллером, Е. Хансеном та ін.) у питаннях масштабів державного втручання в економіку, тим не менш не заперечували необхідність певних податкових заходів. Вони, зокрема, пропонували варіант зниження податків з метою активізації інвестиційної активності підприємств. Все інше, на їхню думку, конкурентний ринок у змозі врегулювати самостійно. Але з наведеного непрямо вбачаємо акцент переважно на механізмах оподаткування прибутку юридичних осіб, оскільки саме їх використання дозволяє найефективніше стимулювати інвестиційно-інноваційні процеси. Та й еволюція податкових систем розвинених країн Заходу у другій половині ХХ століття надає відповідні підтвердження (щодо застосування податкових знижок, податкових кредитів, прискореної амортизації, зниження ставок тощо).

Інституціоналісти (П. Семюелсон, Дж. Гелбрейт, Т. Балог) у своїй спробі поєднання деяких напрацювань кейнсіанців та неокласиків також підтвердили наукову актуалізацію питань оподаткування прибутку підприємств у 60–70-х роках ХХ століття, оскільки рекомендували державі сприяти інвестиційній активності через основні його механізми (серед яких і прискорена амортизація).

Однак, як бачимо з наведеного, у жодній з теорій не зустрічається прямого обґрунтування базових елементів податку на прибуток підприємств (на зразок прибуткового податку з населення). З чим це слід пов'язувати? Відповідаючи на це запитання, наведемо спочатку цитату з праці В.Л. Андрущенко, яка стосується, щоправда, «податку Кларка», але деякою мірою дозволяє розкрити означену нами проблему: «Якщо політичні органи управління сучасною державою побудовані за принципом представницької (делегативної) демократії, то в сфері оподаткування діє плебісцитарна (пряма) демократія як суспільна згода оплачувати фінансову вартість прав і свобод, усіх благ цивілізованого існування» [1, с. 188]. У випадку з податком на прибуток «плебісцитарність» (щоправда, обмежена за колом учасників) яскраво виражена завдяки особливостям держави ХХ–ХХІ століть. Незважаючи на зовнішні ознаки народовладдя, все ж це держава панівних класів, представлених власниками найпотужніших підприємницьких структур, а отже де-факто зацікавленою стороною щодо рівня та умов оподаткування прибутку. Таким чином існує можливість прямого їх впливу на відповідні фінансові рішення, а отже незалежні обґрунтування оптимуму в царині податку на прибуток юридичних осіб є незатребуваними. Хоча поряд окремими теоретиками висловлюється точка зору про те, що концепцією А. Лаффера запропоновано оптимум ставки податку на прибуток. У фінансовій літературі зустрічається навіть твердження, що «серед закономірностей податку на прибуток корпорацій важливою є закономірність наближення величини його ставок у більшості розвинутих країн до оптимального рівня. ...Нині оптимальним вважається вилучення 30–40% прибутку» [12, с. 128]. На нашу думку, не можна сперечатися із наявністю певних закономір-

ностей щодо формування ставок податків, однак і не можна вважати розрахунки А. Лаффера такими, що хоча б частково визначають оптимальний рівень оподаткування прибутку. По-перше, вплив податкових вилучень на економічні процеси «залежить не лише від ставок податків, а й від інших характеристик системи оподаткування доходів, зокрема норм амортизації та податкових пільг» [7, с. 82]. По-друге, застосування математичного апарату для вирішення податкових проблем поки-що не дає очікуваних результатів, адже не всі чинники (серед яких психологічні та поведінкові) можуть мати формульне представлення. Мінливість реакції платників навряд чи дозволяє говорити про якісь оптимуми (у тому числі і у застосуванні до рівня ставок). В.М. Мельник з цього приводу зазначає: «Практика показала, що їхні (групи Лаффера. – Авт.) математичні розрахунки є досить приблизними. Причиною, за нашим переконанням, є надзвичайна складність (а в окремих випадках – і неможливість) математизації процесів прийняття рішень в оподаткуванні. Справа в тому, що податки мають дуже велику залежність від індивідуальних психологічних особливостей сприйняття кожного платника, які не можна ні усереднити, ні кількісно виміряти» [3, с. 48].

Спрямованість рецептів рішень стосовно податку на прибуток у русло певних інтересів проявляється і у деяких працях вітчизняних та зарубіжних економістів кінця ХХ – початку ХХІ століття. Так, більшість висновків стосовно оподаткування прибутку підприємств та організацій розробляються навколо старої ідеї про відкладене споживання, поданої ще Дж. С. Мілем. Поточне споживання розглядається як альтернатива заощадженням. При цьому, судячи з наявних висновків, припускається, що заощаджений дохід, який трансформується у капітал, міг бути спожитим цілком, а тому начебто перед індивідами стоїть однозначний вибір – спожити чи заощадити. Крім того, цей заощаджений дохід начебто обов'язково споживається пізніше, а тому його заощадження, використання у бізнесовій сфері та приріст на відповідний процент дає можливість власнику збільшити майбутнє споживання.

Виходячи з таких припущень цілком обґрунтованим виглядає висновок про те, що оподаткування прибутку на капітал скорочує потенційно можливі обсяги майбутнього споживання у зв'язку з вилученням державою частини приросту заощадженого доходу. Таким чином, податок на прибуток робить процес заощадження менш принадним, «зумовлює ефект заміщення заощаджень (майбутнього споживання) поточним споживанням» [11, с. 116]. Прояв даного ефекту є різним на коротко- та довгострокових часових інтервалах [9, с. 61]. Розрахувавши доходність капіталу за довгостроковий період з використанням формул складного процента, можна спостерігати більший понижуючий вплив оподаткування на процентні ставки, ніж на коротких проміжках часу. Отже, довгострокові заощадження та інвестиції піддаються більшому дестимулюючому впливові з боку податку на прибуток підприємств, ніж короткострокові.

З викладеного фактично слідує, що оподаткування прибутку справляє негативний вплив на економічний розвиток, економічну активність господарюючих суб'єктів та індивідів, ефективність економічної діяльності в цілому. Однак, на нашу думку, наведені висновки є внутрішньо суперечливими. По-перше, виникає сумнів щодо обґрунтованості попередніх припущень. Розгляд заощадження та споживання як альтернатив, між якими індивіди роблять свій вибір, може бути аргументованим лише при дослідженні поведінки представників верств населення середнього та нижче середнього рівня статків. Маєтні громадяни априорі не можуть на короткостроковому часовому інтервалі спожити отримані ними доходи (за час до надходження нового траншу доходу), отже мають або вилучити кошти з обігу, або вкласти їх і використати у інших економічних оборотах. Таким чином, оподаткування прибутку не може справити визначального впливу на їх рішення щодо заощаджень та внутрішніх інвестицій (крім випадків міжнародних різниць податку). Це наводить на думку про обмеженість охарактеризованого теоретичного підходу, який не в останню чергу зумовлений деякою вуалізацією процесів використання капіталу та отримання доходу від нього вищими прошарками сучасного суспільства. Фактично, дана теорія, як більшість охарактеризованих вище, захищає інтереси маєтної частини населення, в тому числі в питаннях обґрунтування ліберального оподаткування.

Але слід при цьому врахувати, що, особливо в сучасних умовах, крім критеріїв ефективності економічної діяльності, в оподаткуванні важливо зважати і на критерії справедливості. А.М. Соколовська зазначає: «Вплив податків на заощадження дозволяє зробити висновок, згідно з яким оптимізація оподаткування за критерієм ефективності повинна супроводжуватися скасуванням податку на капітал та дохід від нього. Однак, з урахуванням принципу соціальної справедливості цей висновок підлягає коригуванню: оподаткування доходу від капіталу відповідає вимогам справедливості, згідно з якими оподаткування має носити загальний характер, отже, охоплювати всі види доходів» [11, с. 116]. Але поряд з наведеним згаданий автор все ж стверджує, що врахування обох критеріїв вимагатиме помірною оподаткування за невисокими ставками.

Новітні економічні теорії, орієнтовані на забезпечення економічного зростання, виокремлюють два напрями впливу податку на прибуток: на фізичний та на людський капітал. Вони не заперечують податковий ефект зменшення доходності фізичного капіталу. Але поряд відзначається, що це, у свою чергу, заохочує вкладення у людський капітал (як альтернативне застосування коштів). Однак існують застереження: на довгостроковому часовому інтервалі обмежуючий вплив оподаткування на заощадження та інвестиції матиме своїм наслідком відносно скорочення фізичного капіталу (у порівнянні з потенційно можливими обсягами за відсутності податку на прибуток). Нарощування при цьому вкладень у людський капітал призведе до диспропорції між обсягами

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

пропозиції робочої сили та наявності фізичного капіталу, у поєднанні з яким ця робоча сила може бути застосована. Відповідно, це може справити негативний вплив на рівень заробітної плати, а отже і на рівень доходності вкладень у людський капітал. З цього начебто мало б знову витікати твердження про невиправданість застосування фіскальних механізмів податку на прибуток. Однак цей податок, поряд з іншими, є джерелом державних інвестицій у людський капітал, які, безсумнівно, є більш ефективними у порівнянні з приватними та паралельно дозволяють згладити негативні ефекти оподаткування прибутку.

З наведеного бачимо, що, як і сотні років тому, сучасна фінансово-економічна теорія все ще концентрує увагу навколо проблеми аргументованості оподаткування прибутку підприємств. На нашу думку, це зумовлюється політичною та майновою структуризацією суспільства. Поряд із цим необхідність забезпечення соціальної справедливості поволі переводить дискусію у русло вивчення наслідків застосування даного перерозподільного механізму та можливостей використання його з метою регулювання економічної активності, стимулювання окремих напрямків діяльності.

У цьому контексті привертають увагу роботи економістів, присвячені порівняльному аналізу окремих модифікацій податку на прибуток підприємств. А.М. Соколовська звертає увагу на те, що низка розвинених країн оподатковує прибуток лише корпорацій. Некорпоративізовані підприємства охоплюються фіском на рівні своїх власників як фізичних осіб. Таким чином, податок на прибуток корпорацій «не може не спричиняти деформації у розподілі капіталу між корпоративним і некорпоративним секторами» [11, с. 117]. Протидія викривленням, внесеним податком у рішення власників капіталу щодо інвестування, зумовила необхідність обґрунтування та застосування специфічних пільгових механізмів, спрямованих на зменшення податкових зобов'язань з метою нейтралізації ефекту підвищення вартості залученого капіталу. І.В. Педь щодо цього зазначає: «Держава може впливати на інвестиції через збільшення чистої норми прибутку за ними шляхом: по-перше, зменшення ставки податку; по-друге, збільшенням норми амортизації; по-третє, запровадженням пільг в оподаткуванні, які зменшують собівартість капіталу» [7, с. 81–82]. Однак розробка даних механізмів провадилася у кожній країні окремо з урахування специфічних соціально-економічних та політичних умов. Фактично вона не була предметом наукових пошуків, а являла собою скоріше конструювання окремих елементів податку на рівні фінансової практики.

Хоча поряд із наведеним слід відзначити з'яву низки робіт вітчизняних науковців, присвячених розробці окремих пільгових механізмів податку на прибуток підприємств в Україні. Вони ґрунтуються на результатах аналізу зарубіжного досвіду оподаткування та податкового адміністрування, а тому скоріше представляють камералістичний напрямок фінансової науки. Це праці В.М. Мельника, М.М.

Мельника, Г.Л. Пенякової, в яких наводяться пропозиції щодо запровадження певних механізмів податкового стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, прискореної амортизації основних засобів, тощо. Так, обґрунтовуючи напрямки реформування вітчизняного варіанту податку на прибуток підприємств, згадані автори пропонують диференціювати його ставки для суб'єктів малого підприємництва та для надприбуткових видів бізнесу, що дозволило б справити державний вплив на народногосподарську структуру, запровадити інноваційно-інвестиційний податковий кредит (у вигляді зменшення податкових зобов'язань на суму середньорічного приросту інвестицій на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи), удосконалити методи амортизації та переоцінки основних засобів, тощо [4, 5, 8].

У цілому ж викладене вище свідчить про фрагментарність розробки фінансовою наукою проблематики оподаткування прибутку юридичних осіб. З цього приводу Дж.Е. Стігліц зазначав: «...обґрунтування податку на прибуток корпорацій ніколи не було повністю зрозумілим» [13, с. 696]. У поєднанні з означеною вище проблемою впливу інтересів, а також необхідністю забезпечення соціальної справедливості при оподаткуванні різних видів доходів це породило ідею злиття податку на доходи юридичних і фізичних осіб в єдиний перерозподільний механізм. Прихильники даної точки зору користуються такими аргументами:

- у сучасності майже всі сплачувані податки все одно перекладаються на фізичних осіб;

- підприємства є лише організаційною формою надходження доходів їх власникам – фізичним особам.

Виходячи з цього оподаткування прибутків підприємств мало б здійснюватися при їх розподілі та виплаті на користь засновників і акціонерів.

Супротивники об'єднання двох прибуткових податків наводять такі аргументи:

- податок на прибуток підприємств є зручним у справлянні з фіскально-адміністративної точки зору (враховуючи налагоджену систему обліку і контролю);

- податок на прибуток об'єктивно дозволяє державі регулювати економічні процеси;

- існування податку на прибуток додатково до податку на доходи фізичних осіб дозволяє більш ефективно протидіяти спробам ухилення від оподаткування (за рахунок охоплення фіском доходів на різних етапах їх утворення).

Отже, основними аргументами на користь подальшого збереження податку на прибуток підприємств є зацікавленість з боку фіску та додаткові можливості забезпечення соціальної справедливості у перерозподільних процесах. Їх врахування, а також традиціоналізм у податковій політиці (за принципом, сформульованим ще Дж.С. Мілем – будь-який новий податок завжди гірший попереднього звичного) призвели до того, що «на практиці набули поширення схеми часткової, а не повної інтеграції податків» [11, с. 189].

Висновки

Узагальнення існуючих теоретичних напрацювань з проблеми оподаткування прибутку підприємств дозволяє зробити такі висновки:

- теоретичні розробки даного питання піддаються значному впливові з боку основних платників податку на прибуток, зумовленому їх економічними інтересами та можливостями непрямої участі в державному управлінні;
- основна увага науковців приділялася питанням обґрунтування доцільності використання податку на прибуток у складі податкових систем держав та можливостям державного регулювання економіки через механізми цього податку;
- обґрунтування основних елементів податку на прибуток є фрагментарними.

Перспективи подальших досліджень. Наведене свідчить про актуальність подальших наукових пошуків у сфері оподаткування прибутку підприємств, які, виходячи із напрямків, що вже означилися, будуть у найближчому майбутньому реалізовуватися за двома лініями:

- розробка оптимальних механізмів податку на прибуток з урахуванням конкретних соціально-економічних умов сьогоднішнього дня;
- опрацювання можливостей поєднання механізмів податків на доходи фізичних і юридичних осіб.

Література

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / В.Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное / Дж. М. Кейнс; вступ. статья Н.А. Макашевой. – М.: Эксмо, 2008. – 960 с.

3. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: монографія / В.М. Мельник. – К.: «Комп'ютерпрес», 2006. – 277 с.
4. Мельник В.М. Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи / В.М. Мельник // Фінанси України. – 2008. – №11. – С. 11–17.
5. Мельник М.М. Податки в системі державного регулювання економіки. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / М.М. Мельник. – Львів, 2008. – 175 с.
6. Милль Дж.С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Дж.С. Милль; [пер. с англ.; биограф. очерк М.И. Туган-Барановского]. – М.: Эксмо, 2007. – 1040 с.
7. Педь І.В. Податкова конкуренція: монографія / І.В. Педь – К.: Експерт-Консалтинг, 2009. – 416 с.
8. Пенякова Г.Л. Прямі податки в Україні: фіскальна ефективність справляння та методика адміністрування: Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Г.Л. Пенякова. – Київ, 2010. – 173 с.
9. Пособие по налоговой политике / Под ред. Партасарати Шома. – Вашингтон: МВФ, 1995. – 387 с.
10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит [перевод с англ.; предисл. В.С. Афанасьева]. – М.: Эксмо, 2009. – 960 с.
11. Соколовська А.М. Основи теорії податків: навчальний посібник / А.М. Соколовська. – К.: «Кондор», 2010. – 326 с.
12. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К.: Знання-Прес, 2004. – 454 с.
13. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц [Пер. з англ.]. – К.: Основи, 1998. – 854 с.

А.С. БОЙКО,
аспірант, Київський національний економічний університет України ім. В. Гетьмана
О.В. ГАЛІЦИНА,
к.е.н.

Аналіз сезонності як особливості волатильності товарного ринку

Зроблено аналіз особливостей волатильності товарного ринку. Визначено особливості волатильності товарного ринку. Виділено сезонність як окрему особливість товарних ринків. Досліджено вплив нової інформації на динаміку волатильності товарного ринку.

Ключові слова: товарні ринки, волатильність, динаміка цін, сезонність.

Осуществлен анализ особенностей волатильности товарного рынка. Определены особенности волатильности товарного рынка. Выделена сезонность как от-

дельная особенность товарных рынков. Исследовано влияние новой информации на динамику волатильности товарного рынка.

Ключевые слова: товарные рынки, волатильность, динамика цен, сезонность.

The analysis feature of the volatility of commodity markets has been done. Peculiarities of commodity market volatility. Seasonality highlighted as a separate feature of commodity markets. The influence of new information on the dynamics of commodity market volatility has been study.